

Ynsap / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025
Ynsap / hekaýa

Y N S A P

Salawat mugallym orta mekdepde indi uzak ýüllardan bări obadaşlarynyň çagalaryna biologiya dersinden sapak berip gelýärdi. Ol etrap möçberinde-de tejribeli mugallymlaryň biridi. Mugallymyň okadýan okuwçylaryndan ýokar okuw mekdeplerini tamamlap bu ugurdan alymlyk derejesini alanlar hem, özi bilen bir mekdepde işläp ýörenlerem bardy.

Salawat mugallymy beýleki mugallymlardan ýene-de bir tapwutlandyrýan zat, ol hem howlusynda saklayán haýwanlaryna çaga seredýän ýaly ideg edişidi. Özem diýseň hoşgylaw, dözmek, poladyýumşak asyl garynjany ynjytmaýan adam diýilýänlerdendi. Ýüregi ýukady, dözümsizdi. Onuň howlusynda ullańan bir gaba kelleli iti hem bardy. Nirä gitse-de, gaýdyp gelýänçä howlynny bir özi gorardy. Adyny-da Arslan dakypdy. Ol Arslan diýseň arslandy. Onsoň Salawat mugallymyň itine esewan bolşam, hatda naharlaýsam başgaçady, ýalagyny asla boş goýmazdy. Mal soýulýan ýerlere aýlanyp, gassaplaryň taşlan ýagjymak süñkdir sümeklerinden çöpleşdirip getiren gezeklerem köp bolardy.

Bu günem işden gelip, oba arasyna siňdi. Toýly atly bir oglanjyk okuwa gelmäñoň olaryň maşgalasyndan habar almakçy boldy. Ol baranda Toýlyň atasy Aşyraly aga uly bir tuduň goýry kölgesinde mal soýup oturan eken.

– Et ýagly bolsun, Aşyraly aga! –diýip, dileg etdi.
– Sag bol.– Aşyraly aga eliniň tersi bilen telpeginin gözüne düşüp duran tüýlerini bir gapdala syrды. Soňam Salawat mugallymy görüp: –Salawat, bu senmidiň?! Gel-geciň oturyň. Ine, menem bu işi bir ýüzli edip barýan-diýdi.
–Ýok! Aşyraly aga, oturmakçy däl, körpe agtyjagyň Toýly mekdebe barmady welin, habar alaýyn diýdim.

Aşyraly aga jogap berip-bermänkä:

—Ata, aý ata, goňşulara eltip ber diýen kirbeňke daş diýilýäniňi içerden tapmadym-laý!—diýip, öýden Toýlyjygyň özi çykdy.

— Wah, oglum, oglum, meniň kirbeňke daş diýýänim köne şkafyň ýokarky çekerinde gözüne dürtülip durandyr-a, ýarym kilolyk daş.

—Wiý, terezi daşy my?

— Hawa, terezi daşy. —Aşyraly aga Salawat mugallyma bakyp gürledi. —Gördüňmi, Salawat, indiki össürimler terezi daşynyň könece atlandyrylyşynam bilenoklar. Mekdepde öwredilýän däl bolmaly.

— Men siz edüşündim. Ýakynda mekdebimize dil-edebiýat ugrundan täze mugallym geldi. Özem mirasgär. Köne sözleriň onlarçasyny ýanynyň düşündirişi bilen taýynlapdyr. Hälki kirbeňke sözem men şonda gördüm. Ol, ine, nesip bolsa. täze okuw ýylynda Toýylarylary hem okadyp başlar.

Toýly mugallymyny görüp birbada kürtdürip durdy. Soňam:

—Salam mugallym!—diýdi.

—Salam Toýly, gurgunjamýň? Mekdebe gelmänsensoň...

—Ony men alyp galadyň-diýip, Aşyraly aga mal soýup duran ýerinden başyny galdyrman jogap berdi.—Bu gün olar köpeldiler. Toýlyň jigisi boldy.

—Agtyk ýaşy uzak bolsun, Aşyraly aga.

—Ertir aýlanyň, mähelle üýşjekdir öye.

—Hökman, hökman geleris, Aşyraly aga! Ataly-eneli bolsun!

—Sag boluň, ine, bularam dostuňa alyp bar – diýip, oňa malyň artyk-süýşük galyndylaryny salyp goýan köne bedräni görkezdi.

—Taňryýalkasyn. It janawaryň adama dost kemi ýok.

— Wah bilyän, bilyän, dostuňa eltip ber diýýänimem şonuň üçindi-dä! Seniň it saklaýsyňa, ony neneň gowy görüşiňe, eýse men näbeletmi?!

...Haýp, şol günden soň göz boldumy, dil boldumy, Arslan nırädir birýana gürüm-jürüm boldy. Ýatagam haňlap galdy. Suw gabında suw, ýalakdaky naharam guýluşy ýaly, ýagjymak sümeklerem el degrilmän ýatyr. Geler diýip umyt etdi. Sebäp onuň munça wagtlap howludan çykyp uzak ýerlere giden gezegi

bolmandy. Ol dostuna garaşdy. Uzakly günläp garaşdy. Göwnüne bir ýerlerden zompa çykaýjak ýaly boldy durdy. Haýp, gelmedi. Üstesine, ondan gördüm-bildimem bolmady.

Şeýdibem ol Arslanyndan – wepaly dostonundan aýra düşdi, soň-soňlaram gözläp, soraglap, onuň barmadyk ýeri, aýlanmadık howlusy galmady. „Birentek itler guduzlansoň başyny alyp gidiberýändir. Onsoň onuň gidişi gidiş bolup, gaýdyp yzyna köwlenän däldir“ diýenlerem tapyldy. Salawat mugallym bu pikir bilen ylalaşmady. Ol öz iti barada başga pikirdedi. Ol aram-aram lukman gözegçiliginden geçirip durýardy. Itiň sagdynlygyna kepil geçýärdi. Onuň kesellemäge haky ýokdy. Yöne oňa hyrydar gözler welin kändi. Asyl oňa „Arslanyň maňa satda, maňa sat, oňa derek bir maň goýun bereýin“. „Itiňi maňa berseň, ornuna üç-dört güjük getirip bereýin“ diýen çopanlaram bolupdy. Ana, onsoň Salawat mugallym mydama şo zeýili adamlardan heder edip gezerdi. Yöne olaram bu günki bolan ýagdaýdan bihabardylar, gynanç bildirip gidýärdiler. Gummat goňsusynyň bir gezek itine ýowuz darany welin hemişelik ýadynda galypdy. Howluda hiç kimiň ýoklugyndan peýdalanyp Arslanyň üstüne obanyň dört sany ýarak itlerini küşgüripdir. Arslan näçe gaýtawul berse-de, dört it dört ýerden oňa agyz salyp, telim ýerinden ýaralapdyrlar. Hernä goňşularyň çagalary yetişäýipdirler. Bolmasa, bu oýnuň soň näme bilen guitarjagy belli däldi. Aslynda duldegsir goňşularymyzyň hiç haýsy-da it saklamaýardy. Arslan olaryň öýlerini hem goraýardy. Onsoň Arsany goňşularyň ýörite gelip naharlan gezeklerem köp bolardy. Mal soýduklary bes, onuň artyk galynylaryny Arslanabererdiler. Hawa, şol gezek Arslanyň köp ýerine ýara düşdi. Esli wagtglap essine gelip bilmedi. Ýaralaryna em edilensoň-a dura-barabäri bakyp ugrapdy. Munuň üçin obaň dälibaş oglany Gummada käýedi, onuň ata-enesine-de berkden-berk tabşyryp gaýtdy. Ondan bäri köp wagt geçipdi.

Salawat mugallym itini ýatsa-tursa ýadyndan çykarmady, gözleri ýoldady. Onuň pikiriçe, Arslan haýsydyr bir ýere äkilip, daňylyp diýlen ýaly saklanylýan bolmalydy. Belki goňşy oba düşendir. Yöne nirede bolsa-da, ahyry yzyna geljegine şüphe etmeýärdi. Asyl ol Salawat mugallymyň maşynyny örän

uzaklardanam tanardy. Geçen tomus sanatoriden gelende, obadan esli uzaklykda maşynynyň öňünden çykyp, ilki bolup ony garşylanam Arslandy ahyryn. Şonda Salawat mugallym onuň boýuna-boýuna böküşini görüp, gözleri çyglanypdy. Maşynyny saklap, endamynyň tüýlerini sypasdyrды, öye gelibem ýalagyna bir bölek et oklapdy. Onsoň „itiň eýesine wepasyny men şu itde-Arslanda gördüm“ diýerdi.

Bir gün welin it bilen bagly bolmasyz bir iş boldy duruberdi. Öz ulagynda çagalary bilen şäherden çykyp, ýaňy bir oba aralaşyberende nirdendir bir ýerlerden atylyp diýen ýaly haýsydyr bir it janawar maşynyň öňüne böwet boldy. Bi ýagdaý göz açyp ýumasy salymda boldy. Asla nämäň-nämedigini aňşyrarça wagt bolmady. Dogrusy, Salawat mugallym aljyrady, ähli güýjuni tijäp, maşynyň ruluny çepe öwrüp ýetişdi. Maşyn şol tizligi bilen ýoluň gyrasynda hatarlanyşyp goýlan beton sütünlerine baryp süsdi...

Salawat mugallymyň şäher hassahananyň agyr syrkawlar sakanylýan bölümne getirilenine indi üç gün bolupdy. Şondan bări hem ol özünü bilmän, sus ýatyrdy. Lukman onuň özüne gelerine garaşyardy. Dogrusy, el-aýagynyň iki-ýeke seýiklenen ýerlerini hasap etmeseň, başga ýerine uly bir şikes ýetmändi, sünňi sagatdy. Ýol hadysasynda kem-käs şikes alan beýleki çagalary hem hassahanaň başga bir otagynda lukmanlaryň gözegçiligine alnypdy.

Gün öylä agyberende bölümiň nobatçysy şepagat uýasynyň „Hassa özüne geldi!“ diýen sesi öni bilen hassahanaň däliziniň ugrunda toparlanyşyp duran lukmanlary heýjana saldy. Olar ylgaşlap diýen ýaly bu ýere geldiler. Baş lukman hem olar bilen içerik girdi. Bu mahal yüz-gözi saralgy hassa agzyny düşnüsiz dilde müňküldedýärdi. Şepagat uýasy:
—Doktor, doktor, hassa nämedir bir zat aýtmakçy bolýar?
Çagalaryny sorajak bolaýmasyn!? — diýdi.

Bejeriji lukman hassaň elini tutdyç pulsuny barlady.

Salawat mugallymyň agzyny näçe öwre müňküldetse-de, barybir düşnükli aýdan zady bolmady. Lukmanlar howsala düşdi.

—Biziň onuň näme sorajagyny hökman bilmegimiz gerek. Bu onuň saglygy üçin hem, biziň üçin hem örän möhüm zat bolup

biler?

—Çagalaryndan öňne näme möhüm zat bolup biler? Elbetde, ol özi bilen heläkçilige düşen çagalaryny alada edýändir. Bolmasa, çagalaryny ýanyна getirip, onuň gözüne görkezäýmeli bor-diýip. bejeriji lukman dillendi.

Baş lukman hassanyň has golaýyna gelip:

—Mugallym, siz zady gaýgy etmäň. Çagalaryň saglyk ýagdaýam gowy. Hiç haýsyna-da ullakan bir zeper ýeten zat ýok. Bäs-üç günden hemmäñizi hem öýüňize goýbärис. Dogrusy, biz sizi gaýgy etdik. Üç gije-güdizläp özüňize gelmediňiz. Indi welin gaýgylanara zat ýok. Tüweleme, bärirk bakdyňyz, enşalla keremara gutularsyňyz. Geçmiş bolsun, mugallym! —diýip, adaja gepledı.

Onýança hassanyň sag eliniň barmaklary çalajan gymyldady. Ony hemmelerem gördü. Soňy bilen-ä ol barmaklar pianino guralynda saz çalýan ýaly, çalt-çaltdan hereketenip başlady. Hemmeler oňa násagyň elliři sandyraýar diýip düşündi. Baş lukman welin hassanyň bu hereketlerinden başga zatlar aňşyran eken. Ol derhal şepagat uýasyna ýzlendi:

—Uýam, hany sen bize bir kagyz bilen galam getir. Mugallymyňız bize nämedir bir zatlary ýazyp görkezmek isleýär.

Şepagat uýasynyň gidişi gelişи bilen deň boldy. Kagyzam getirdi, galamam. Baş lukman galamy násagyň barmaklarynyň arasyна tutdurdu. Hemmeler onuň aýtmakçy bolýan zadyna sabyrсыzlyk bilen garaşdy. Salawat mugallym nämedir bir zatlary çyrşady.

Kagyzy ilki bolup garbap alan baş lukman ondaky jümläni daşyndan okady. “Meniň kakdyran itime näme boldy, dirimi? Ol kimiň iti eken?“.

—Diri, diri, siz iti kakdyrmansyňyz, o janawara hiç zat bolmandyr. Häzirem ol şu ýerde, hassahanaň töwereginde köw-jöw edip ýör, kowsaňam gidenok! Bilyäňizmi ol kimiň iti eken? Ol it siziň öz itiňiz —Arslan. Ol ýitmändir eken. Hoşgeldi çopan ony ýany bilen özüne ýoldaş edip dowarlaň ýatagynda saklapdyr — diýip, hemmeden öň oňa baş lukman jogap berdi.

Salawat mugallym baş lukmanyň bu aýdanlaryny eşidip ynjalan

borly, şondan soň ol rahat uka gitdi.

Hekaýalar